

שמיני: ויצאו ויברכו את העם

לא קשה להבין את הציפיות הגדולות במחנה ישראל לקראת יום התגלות ה' במשכן. המתח שהלך ונצבר מיציאת מצרים דרך מעמד הר סיני וחטא העגל, בנין המשכן והקמתו – הגיע לשיאו ביום השמיני למילואים.

רצונו העז של העם במפגש עם האלקים בא כבר לידי ביטוי באופן שלילי ולא מבוקר בחטא העגל. הפעם, לא הושארו לבדם. בראש המחנה עומדים משה, אהרן ובניו הכהנים, והם שמנחים ומכינים את כל הנצרך, במעשה הקרבנות, בכפרה ובטהרה, לקראת הרגע הגדול. הם אלו שבאחריותם ועל ידי מעשיהם תתרחש השראת השכינה.

והרגע הזה אכן הגיע, והוא מתואר בשלשה פסוקים. (ויקרא ט' כב-כד)

לאחר שהוקרבו כל הקרבנות, נשא אהרן את ידיו אל העם ויברכם (פס' כב). נראה, שהוא עשה זאת בעמדו על גבי המזבח, ואחר כך נאמר באותו פסוק: "וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים". (רש"י). לאחר מכן נכנס אהרן עם משה אל אהל מועד ובצאתם: "ויברכו את העם, וירא כבוד ה' אל כל העם". (פס' כג). ובפסוק החותם: ותצא אש מלפני ה', ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים, וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם". (פס' כד)

גילוי השכינה מכיל שני מרכיבים, האחד, "וירא כבוד ה' אל כל העם", והשני "ותצא אש מלפני ה'". קיימות שתי דרכים לקריאת הפסוקים הללו. אפשר לומר שמתוארת הופעה אחת: "וירא כבוד ה'" - כיצד? על ידי כך ש"ותצא אש מלפני ה'". (רשב"ם) ואפשר לומר שמתוארות שתי תופעות נפרדות: "וירא כבוד ה'", ו- "ותצא אש מלפני ה'". (העמק דבר)

אצל אליהו בהר הכרמל, ברור שירידת האש היא התגלות ה', כיון ששם לא נזכר ביטוי אחר להופעת ה' מלבדה. שם נאמר: "ותפל אש ה' ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה, וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים" (מל"א יח-לט). אבל בפרשתנו, ההפרדה בין ה"וירא כבוד ה'" לבין ה"ותצא אש" מניחה מקום לשני סוגי התגלות, כפי שפירש הנצי"ב: כבוד ה' הופיע כנהוג במשכן - בענן, ומלבד זאת ירדה האש ואכלה את הקרבנות.

בהמשך לדברי הנצי"ב אפשר לומר, ששני המופעים של ההתגלות הם תוצאה של שני סוגי ההכנה והפעילות של משה ואהרן. קבוצת פעולות אחת שתופסת מקום מרכזי בתיאור מעשיו של אהרן היא הקרבת הקרבנות. בסיומה נאמר "וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים", וכנגדה, "ותצא אש מלפני ה' ותאכל...". מלבד זאת, מתוארת עשייה שאינה קשורה ישירות לקרבנות, זו נשיאת הכפים של אהרן, כניסתם של משה ואהרן לאהל מועד ויציאתם ממנו וברכתם לעם. בעקבות פעולות אלה נאמר "וירא כבוד ה' אל כל העם". יש הבדל בין השראת

השכינה שעל הקרבנות, שנעשית באש האוכלתם, לבין השראת השכינה בבחינת גילוי כבוד ה' אל העם.

בשני האופנים, מתרחשת השראת השכינה אחרי הנסיגה של האדם. האש ירדה רק אחרי שאהרן ירד מן המזבח, וכבוד ה' נראה אל העם רק אחרי שמשה ואהרן יצאו מאהל מועד. ברור, שמבחינת ההתעלות האישית, נקודת השיא של מהלך הקרבנות היתה בהקרבתם אל המזבח, ובעמידתו של אהרן על המזבח לברך את העם. ונקודת השיא של ההתקרבות של משה ואהרן אל ה' היתה בכניסתם לאהל מועד. עם זאת, השכינה לא שרתה באותו הרגע, אלא רק אחרי שהם ביצעו תנועה של נסיגה למטה והחוצה.

ר' לוי יצחק מברדיטשב מסביר זאת בדרכו האופיינית: כשאהרן בראש המזבח ומשה ואהרן בתוך אהל מועד, הם אמנם במדרגה עליונה, אבל הם מובדלים ומובחנים מעם ישראל. במצב הזה, הם נמצאים בשיא רוחני אישי, אבל אין בכך כדי להשרות שכינה. כדי שהשכינה תשרה על ישראל, צריך את כלל העם עמהם ולצידם, ולשם כך אהרן צריך לרדת: "וירד מעשות החטאת – כלומר שירד מהשראת שכינתו...". ושניהם צריכים לצאת מן האהל: "ויצאו – כלומר ממדרגתם שהיו עד עכשיו, שלא להיות פרוש ומובדל מן הציבור רק לעסוק עמהם כאשר היו בתחילה". רק כשחזרו אל העם, "מחמת שהיו עוסקים עם הציבור והיה בזכותא דציבורא להשרות שכינתו עליהם יותר מאם היו פורשין מן הציבור" (קדושת לוי)

צריך להבין את עומק התביעה ממשה ואהרן. התנועה הנפשית הטבעית בעת הזאת היא להתקרב ולהתעלות ככל האפשר, להתנתק מכל הכבלים שמעכבים את רוממות הרוח, להתייחד עם האלקים ולהדבק בו. אולם הדרישה מהם ברגע השיא הזה היא לעשות פעולה מנוגדת, לסגת לאחור ולשוב אל תוך העם, כחלק מהם. מכיון שבלעדי השותפות עם העם אין צורך ואין מקום להשראת שכינה. הדבקות של היחיד אינה מספקת, ההתעלות של היחיד, גם אם הוא מנהיג האומה, אדון הנביאים או גדול הכהנים, אינה עומדת כערך בפני עצמה, אלא רק כהכנה והכשרה לקראת השראת השכינה על העם.

לנדב ואביהוא לא היתה הסבלנות הדרושה. לא היתה בהם הענוה המאפשרת גם את הנסיגה לאחור וההתאמה לדרישות של הכלל. לא היתה בהם היכולת לוותר על השאיפה להגיע להשגות אישיות המירביות, לקרבת אלקים השלמה. או שלא היתה בהם נכונות לסגת אחור מהמקום אליו הגיעו כדי לצרף עמהם את העם. לכן, אותה האש של השראת השכינה שהשתלבה בגילוי כבוד ה' לאומה כולה, הפכה עבורם להיות אש זרה ששרפה את נשמתם. (רשב"ם).

מפקד שמסתער יחיד קדימה והחיילים לא באים אחריו – גם אם באופן אישי יקבל עיטור גבורה, הקרב יסתיים בתבוסה, וסביר להניח שהוא ייהרג או יפול בשבי. מגיד שיעור ששקע בעומק סברותיו וברק חידושיו ואיבד בדרך את כל התלמידים המקשיבים, הוא יתעלה, אבל שיעורו לא נשמע. הסבלנות להתאים את התנועה הרוחנית-הפנימית שלו, ליכולת של העם הבא יחד עמו, היא חלק מחובתו ואחריותו של המנהיג. מי שאינו מסוגל לכך, מוטב לו שיפרוש ויחפש לו במדבר מלון אורחים. (ירמיהו ט).